

Соціальні трансформації та проблема самотності

*На самоті кожен бачить
у собі те, чим він є насправді
(А. Шопенгауер).*

Особистість, навіть знаходячись у системі соціальних відносин, іноді знімає «маску» свого соціального статусу, дивиться на себе та на своє оточення «зі сторони», прискипливо аналізує ставлення оточуючих, виявляє його причини. На подібні роздуми «стосовно себе» наштовхує людину бажання знайти справжнє власне "я", розібратися у своїх діях, щось змінити.

Самотність – це переживання, що викликає комплексне і гостре відчуття, яке виражає певну форму самосвідомості, і показує розкол основної реальної системи відносин зі зв'язками внутрішнього світу особи. Звичайно, в умовах швидких соціальних трансформацій це відчуття загострюється та може провокувати небезпечні конфлікти. Та щоб зрозуміти природу самотності як латентного продукту сучасної масової культури, спочатку слід розглянути її тлумачення у сучасній науковій літературі.

Інтерпретація переживання самотності не має одномірного характеру: існує безліч підходів, які з власного ракурсу, намагаються зрозуміти, осягнути, теоретизувати своєрідний стан «клітинки» суспільного життя. Наприклад, Вейс, виразник інтеракціоністського підходу, підкреслює, що самотність - це не функція тільки особистісного чи тільки соціального чинника. Самотність - продукт їх комбінованого (або інтерактивного) впливу. Вейс описує самоту, маючи на увазі соціальні відносини, такі, як прихильність, керівництво і оцінка. Така точка зору має на увазі, що самотність з'являється в результаті дефіциту соціальної взаємодії індивіда, взаємодії, яка задовольняє основні соціальні потреби особи.

Представник екзистенціального підходу, Мустакас розрізняє «суету самотності» та справжню самотність. Суета самотності - це система захисних механізмів, яка віддаляє людину від рішення істотних життєвих питань і яка постійно спонукає його прагнути до активності ради активності спільно з іншими людьми. Справжня самотність виникає з конкретної реальності самотнього існування і із зіткнення особи з певними життєвими обставинами (народження, смерть, життєві зміни, трагедія), що переживаються наодинці. Як вважає Мустакас, істинна самота може бути і творчою силою: «Кожне істинне переживання самотності припускає суперечність або зіткнення самого з собою... Це побачення з самим собою... - саме по собі радісне переживання... І побачення, і конфронтація (з самим собою) суть способи підтримки життя і внесення пожвавлення у відносно застійний світ, це спосіб вирватися із стандартних циклів поведінки» [Moustakas, 1972, p. 20-21]. Загалом екзистенціалісти, інтерпретуючи розуміння самотності, закликають людей подолати свій страх та позитивно його використовувати.

Зілбург, послідовник психодинамічної традиції, розрізняв самотність і відокремленість. Відокремленість - «нормальний» і «скороминущий умонастрій», що виникає в результаті відсутності конкретного «когось». Самотність - це непереборне, постійне відчуття. Неважливо, чим людина зайнята, але самота, як «черв'як», роз'їдає її серце. Прихильником цього ж підходу є і Фромм-Рейхман яка визнає вплив Саллівана на розуміння даної проблеми і погоджується з його точкою зору про те, що самотність - «надзвичайно неприємне і гнітюче відчуття». Грунтуючись на результатах своєї роботи з шизофреніками, Фромм-Рейхман вважає самоту екстремальним станом: «Тип самотності, який я маю на увазі, - руйнівний... і він зрештою приводить до розвитку паталогічних станів. Самотність перетворює людей... в емоційно паралізованих і безпорадних»

Роналд Ролгейзер у книжці „Неспокійне серце” описує самотність як „невизначне почуття, яке говорить про відчуженість, відокремлення, відмову, порожнечу, неспокій, фрустрацію, невдоволення, недовершеність, непевність, тугу і смерть”. Стрімкий розвиток засобів комунікації, наприклад мобільного

зв'язку та мережі Інтернет свідчить про те, що сучасна людина надто часто попадає у подібні ситуації та намагається розв'язати проблему технічними засобами у відповідності з головними тенденціями нашого часу. Та, на жаль, у умовах стрімкого технологічного розвитку, інформаційного вибуху та перманентних трансформацій людина не має часу побути "наодинці з собою", зрозуміти, хто вона, звідки та куди йде. Тому у ситуації стрімких соціальних змін відчуття самотності та відчуження - це своєрідна хвороба, кара за надто однобічну акцентуацію на зовнішньому світі. Самотність - це те, що відчуває Homo Ludens, коли знімає маску і ... не бачить власне обличчя.

О.В. Прокопенко (СумДУ)

Психологічні аспекти екологізації споживчої поведінки

Екологічна ситуація в Україні становить нині велику загрозу для внутрішньої стабільності країни. Країна має офіційний статус зони екологічного лиха. Однією зі складових екологізації економіки повинна бути екологізація споживчої поведінки.

Формування заходів з її екологізації передбачає проведення діагностики екологічної свідомості споживачів, яка дозволяє відповісти на такі питання:

1 Яке місце займає екологія у свідомості споживачів.

2 Яке місце займають у повсякденній свідомості та як співвідносяться між собою шість найбільш типових екопсихологічних диспозицій: совметральна (підчиняти природу), совміснійна (підкорятися її стихіям), гашенарна (наносити шкоду, у тому числі неусвідомлену), індифферентна (відсторонена позиція), несеситивна (споживча позиція), коллаборативна (позиція підтримки та співпраці з природою).

3 Якими якісними особливостями відрізняється (характеризується) конкретна екологічна свідомість споживача.

За екологічністю поведінки виділяють такі групи споживачів:

- *істинно зелені* – приймають участь в багатьох екологічно спрямованих заходах, від рециркуляції до здійснення екологічно